

документировать последствия дислексии на музыкальное образование и разработать стратегии, которые облегчат детям с дислексией возможность научиться играть на музыкальном инструменте или петь.

Ключевые слова: дислексия, музыка, образование.

Стреначікова Марія. Музична освіта дітей з дислексією.

Дислексія є найбільш поширеним порушенням при навчанні. Мало того, що впливає на здатність дитини читати, але в залежності від різних підвидів негативно впливає на її інші сенсорні функції, моторику, динаміку психічних процесів, а також латералізацію. Симптоми дислексії можуть вплинути на освіту дитини і в музиці, а не тільки в читанні нот, а й в інших музичних діях. Необхідно, щоб вчитель знав про цей факт і мав доступні стратегії навчання, щоб допомогти дитині впоратися з дислексією і труднощами при навчанні гри на інструменті або співу. До них відносяться такі стратегії, як використання різних кольорів, збільшення нотної основи, покращення здатності диференціації або контролювання руху очей, використання інших здібностей дитини (сенсорної і моторної пам'яті, уяви) і т.д. Необхідно проводити подальші дослідження в цій області з тим, щоб з наукової точки зору документувати вплив дислексії на музичну освіту та розробити стратегії для полегшення дітям з дислексією можливості навчання гри на музичному інструменті або співу.

Ключові слова: дислексія, музыка, освіта.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2017 р.

Прийнято до друку 30.02.2017 р.

Рецензент – д. мист., проф. Сташевський А. Я.

УДК 373.5.036

С. В. Борисова, О. С. Плохотнюк

ВПЛИВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ

Особливо актуальною на сучасному етапі соціального розвитку стає проблема формування ціннісних орієнтацій підрастаючого покоління, вибір форм і напрямків соціокультурної діяльності. Загальновизнаним є той факт, що в життєдіяльності індивіда, становленні його як особистості особливу роль відіграє музика, завдячуючи своїй спроможності здійснювати глибокий вплив на духовний світ людини. Ціннісна орієнтація особистості у галузі музичної культури виступає

передумовою для розкриття естетичних потенцій, спроможностей до художньої творчості, корегує музично-естетичні інтереси, потреби, смаки, ідеали, погляди молоді тощо. Набуваючи зазначених якостей, індивід прилучається до накопичених людством справжніх цінностей життя і культури.

Аналіз наукової літератури з проблем цінностей і ціннісних орієнтацій дає певне уявлення про сучасний рівень розробки цієї теми в цілому й окремих її аспектів. Музична педагогіка порушила розв'язання проблеми формування ціннісних орієнтацій особистості у галузі музики (Б. Брилін, В. Дряпіка, Н. Овчаренко, О. Олексюк, Г. Падалка, Т. Рейзенкінд, О. Рудницька, О. Ростовський та ін.). Доводиться, що цінності відіграють важливу роль як у формуванні окремої особистості, так і в загальному розвитку суспільства. Від того, наскільки активно буде засвоєна особистістю система цінностей життя і культури, наскільки ця система буде відповідати цінностям демократичного суспільства, залежить рівень розвитку особистісних орієнтацій людини.

І хоча розробкою окремих аспектів роботи з молоддю займалися й займаються такі провідні дослідники в галузі педагогіки, як Б. Брилін, А. Бутник, А. Волохов, Н. Гуральник, Т. Пляченко, О. Реброва, М. Рожков, О. Сапожник, Т. Суценко та інші, простежується невідповідність умов забезпечення змістовних форм і організації дозвілля молоді рівню сформованості їх ціннісних орієнтацій у галузі музичного мистецтва.

Таким чином, мета даної статті – визначити особливості впливу музичного мистецтва на формування ціннісних орієнтацій молоді.

У молодому віці потреба в мистецтві стає, як правило, більш гострою та різноманітною. Воно впливає і на формування наукового світогляду, і на естетичний розвиток молодої людини, сприяє становленню цілісної гармонійної особистості. Музика займає найважливіше місце в духовному житті молоді, вона торкається всіх сторін свідомості і діяльності особистості.

Мистецтво, як відомо – це естетичне освоєння світу в процесі художньо-творчої діяльності, що відображає дійсність у конкретно-чуттєвих образах відповідно до певних естетичних ідеалів. Таємниця величезного впливу мистецтва на естетичний розвиток молоді полягає в тому, що воно впливає на свідомість, емоційний світ постійно, гармонічно.

Музичне мистецтво є дієвим чинником формування ціннісних орієнтацій молоді. Ще в естетичних концепціях мислителів античності Піфагора, Аристотеля, Платона знаходимо перші спроби постановки проблеми формування особистості засобами музики [1]. Вже тоді вважали, що музика здатна здійснювати вплив на моральний бік душі, формувати характер людини, культуру почуттів й інтелекту.

У дослідженнях Б. Асаф'єва, О. Лосєва, Д. Кабалевського, А. Сохора, у мистецтвознавчих працях сучасних дослідників М. Лобанової, В. Медушевського, Є. Назайкінського, О. Соколова та ін. розглядаються різні аспекти осмислення музики як феномена мистецтва: психологічні аспекти її сприйняття; коло естетичних і аксіологічних питань, пов'язаних із особистісно-ціннісним ставленням до неї.

У науковій літературі музика розглядається як особлива форма відображення реальної дійсності, а характеризують її як мистецтво часове, процесуальне, виразне та інтонаційне (Б. Асаф'єв, О. Лосєв, В. Медушевський, Є. Назайкінський, Т. Чередниченко та ін.). Завдяки структурній організації музичного руху створюється можливість передачі різноманітних життєвих процесів, а через них і оцінних дій, психічних станів людини, її переживань, роздумів тощо.

Специфіка музики полягає і в тому, що вона передає почуття і настрої людей в узагальнених звукових образах. Іншими словами, музика – „це мислення в художніх образах” (Л. Виготський). Результат творчості композитора несе в собі передусім образно-емоційне начало, викликаючи у слухачів схожі переживання і думки. Художній образ виражає загальне за допомогою індивідуального і тим самим сприяє пізнанню загального через індивідуальне. Специфіка музичного мистецтва виражається і в здатності здійснювати вплив на психофізіологічний стан людини та її духовний світ. Фізіологи І. Догель, І. Тарханов та ін. в експериментальному дослідженні впливу музики на людський організм виявили, що усвідомлені людиною музичні послідовності (мелодії) здійснюють значно більший вплив, аніж розрізнені, окремо взяті звуки. Це означає, що реакція організму людини на музику у значно більшій мірі визначається її психічним, емоційним станом, чим безпосередньо фізіологічним [2; 3]. Таким чином, музика, впливаючи на психіку, емоції, почуття, настрої, торкається всіх струн людської душі. Вона апелює від найпростіших безумовних рефлексів людини до усього її життєвого досвіду. Почуття виражають суб'єктивне ставлення людини до музичного твору і тим самим відображають зміст емоцій, що були „закладені” композитором.

Нерідко музика виражає не почуття, а настрої. У настроях, як і в інших емоційних процесах, відображається об'єктивна дійсність. Завдяки об'єктивній дійсності та суб'єктивності внутрішнього стану людини музика стає виразником її естетичного ставлення до світу, її естетичних інтересів, ідеалів і смакових установок, своєрідним стимулом активної життєтворчості особи. Адже музика як засіб естетичного освоєння дійсності упорядковує художній досвід людини, створює навички сприйняття, розвиває форми мислення, творчу уяву, фантазію, уміння відчувати, переживати власне „Я” та розуміти інших людей. Саме цей аспект впливу на особистість й формує певні ціннісні пріоритети.

Спілкування, внутрішній діалог з музичним твором веде не тільки до усвідомлення сутності музичного мистецтва, але й до формування естетичного ставлення до музики, здатності відчувати себе невід'ємною часткою нескінченного світу, свою причетність до інших людей і людської культури загалом. Тим самим у загальному духовному сенсі музика слугує засобом комунікації в системі культури.

Водночас, на наш погляд, благородні цілі, які ставляться в естетичному вихованні дітей і молоді лише через набуття знань, умінь і навичок у традиційному розумінні реалізувати майже неможливо. Окремі методики різних видів музичної діяльності повинні мати спрямованість на духовно-естетичне усвідомлення музики [4; 5]. На нашу думку, через розвиток мотивації до духовного спілкування з музичним твором можна сформуванати у молоді стійкі музично-естетичні інтереси, потреби в творчій естетичній діяльності. Тим самим музика виступає активним засобом формування ціннісних орієнтацій особистості.

Вищезазначене підтверджує необхідність удосконалення педагогічних процесів, які формують ціннісні орієнтації підростаючого покоління в галузі музичної культури. Мета виховного впливу музики на дітей і молодь полягає в духовному розвитку особистості, збагаченні їхніх морально-естетичних якостей, пізнанні та перетворенні навколишньої дійсності, спроможності до об'єктивного світосприймання й творчої діяльності.

Якщо „система цінностей, у широкому значенні слова – це внутрішній стрижень культури суспільства” [6, с. 21], то формування ціннісних орієнтацій – це можливість постійного руху вихованців до справжніх музичних зразків. Це процес саморозвитку, входження людини у музичний світ, здатність сприймати увесь комплекс ідей, які закладені у музичному творі, а також спроможність доповнювати цей комплекс власним індивідуально-ціннісним ставленням.

Причина, яка гальмує формування у молоді дійсно ціннісних орієнтацій, полягає в тому, що в сучасному житті все вагомішу роль почали відігравати не стільки вищі духовні цінності людства, скільки задоволення примітивних потреб на рівні „нижчих цінностей” (В. Разумний). Останні входять у суперечливі стосунки з вищими, а в реальних процесах виховної діяльності вони нерідко виходять переможцями [7, с. 115]. Отже, загальновідомо, що причина полягає у пануванні ринкових відносин, які зараз охопили не лише економічну сферу, але й морально-естетичні та музичні цінності, а зміст останніх також став визначатися, перш за все, споживацькими доцільностями. Тому формування ціннісних орієнтацій молоді на основі гуманізму, кращих досягнень світової культури потребує значних вольових зусиль, великої напруги духовних сил як вихованців, так і їхніх наставників.

У дослідженнях музикознавців, педагогів і соціологів: Р. Грубера,

В. Дряпіки, Л. Коваль, О. Рудницької, Д. Переверзева, Г. Падалки, В. Петрушина, А. Сохора та ін. визначені три напрямки орієнтації особистості в музичній сфері: „народна” (фольклорна), „серйозна” (академічна), „легка” музика (поп-рок-музика і джаз). Всі вони є невід’ємними компонентами музичної культури взагалі.

Дослідження зазначених вище авторів підтверджують, що народна й академічна музика, маючи потужний художній і виховний потенціал цінностей у сучасних умовах значно поступається їхній актуальній стороні. Навпроти, актуальний аспект цінностей „легкої” музики нерідко випереджає їхні потенційні аксіологічні можливості. Так, великою популярністю серед молоді користуються жанри і стилі рок- і поп-музики.

Вчені В. Петрушин і А. Махмудова підкреслюють: „В ідеалі людина, яка має розвинуту музично-естетичну свідомість, повинна володіти універсальним підходом до музичних явищ дійсності. Під універсальним підходом розуміється аксіологічне орієнтування у трьох основних пластах музичної культури – фольклорі, класиці та побутовій музиці на основі соціального досвіду, що актуалізується у трьох основних видах музичної діяльності – сприйнятті, виконанні й творчості, а також у спрямованості переживань на суспільно-значущі цінності” [8, с. 69]. Тобто, йдеться про наявність певного музичного досвіду, критеріями якого виступають: рівень загальної поінформованості з музики, наявність інтересу, певних пристрастей і переваг, мотивація звертання особи до тієї чи іншої музики (що людина шукає в ній, чого чекає від неї) [9, с. 291 – 292].

Одним із компонентів музичної культури виступає музична грамотність, яку Д. Кабалецький назвав „по суті музичною культурою” і котра дійсно є її „стрижнем”, її змістовним висловлюванням. Характерно, що всі параметри цього компонента пов’язані не з традиційним уявленням про музичну культуру як „конгломерат” знань, умінь і навичок, а з духовним розумінням музичного мистецтва, із вихованням особливих якостей її сприйняття.

Стан сучасної музичної культури суспільства, його окремих категорій одержали висвітлення й у дослідженнях вчених-соціологів: Е. Алексєєва, П. Андруковича, Г. Головинського, В. Матоніса, Н. Корихалової, А. Сохора, Т. Чередниченко, В. Цукермана та ін.. Як відзначає більшість дослідників, на формування ціннісних орієнтацій молоді у галузі музичної культури сьогодні істотно впливає саме „масова” музична культура.

Масова музична культура – це явище специфічне, її образ формується переважно під впливом позамузичних факторів, тимчасових чинників, наприклад, таких, як мода, стиль життя тощо. Не випадково музикознавцями відзначається цілком інший принцип образної структури

в масових музичних напрямках, жанрах, особливі умови їхнього виконання і сприйняття. Саме масова музична культура є сполучною ланкою між стабільним і мінливим у музичному мистецтві, тому що вона орієнтована на цінності і норми переважної більшості глядачів і слухачів. Вона є продуктом новітнього часу; викликана (затребувана) до життя людьми, які з різних причин не прилучилися до високої музичної культури.

Однак, кращі твори, що створені в „легких” жанрах т. зв. масової культури, можуть бути і високо художніми, і змістовними. Вони можуть нести у собі величезний виховний заряд. Тому роль їх у сучасній музичній культурі не варто недооцінювати. Більше того, у цій сфері культури нерідко зустрічаються справжні шедеври музичного мистецтва.

Проте, проаналізувавши зміст сучасної музичної освіти і виховання, можна дійти до висновку, що, з одного боку, існує однозначний негативізм педагогічного співтовариства стосовно проявів „маскультур” у діяльності та спілкуванні молоді і, з іншого, – певна їхня відчуженість від класичних зразків культури та повальне захоплення рок- і поп-музикою. Вже фактично традиційне протиставлення масової і фундаментальної музичних культур руйнує загальну культуру суспільства й особливо молоді та підростаючого покоління. На наш погляд, кращі зразки масової культури повинні доповнювати культуру класичну, адже недостача інформації в одному каналі зв'язку компенсується її надлишком в іншому. А справжнє захоплення музикою припускає широту інтересів слухачів. Тому важливо з дитинства виробити у людини уявлення про музику як про спільне мистецтво, де всі види і жанри є взаємозалежними та взаємодоповнюючими.

Подальшого наукового дослідження потребує проблема впливу масової музичної культури на формування ціннісних пріоритетів молоді.

Література

1. Лосєв І. В. Історія і теорія світової культури : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів : Європейський контекст / І. В. Лосєв. – К. : Либідь, 1995. – 224 с. **2. Выготский Л. С.** Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк : книга для учителя / Л. С. Выготский. – М. : Просвещение, 1991. – 93 с. **3. Выготский Л. С.** Развитие высших психических функций / Л. С. Выготский. – М. : Наука, 1960. – 340 с. **4. Овчаренко Н. А.** Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: дис. доктора пед. наук : 13.00.04 / Овчаренко Наталія Анатоліївна. – Кривий Ріг, 2016. – 547 с. **5. Рейзенкінд Т. Й.** Дидактичні основи професійної підготовки вчителя музики в педуніверситеті : монографія / Т. Й. Рейзенкінд – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2006. – 640 с. **6. Кирьякова А. В.** Ориентация личности

в мире ценности : монография / А. В. Кирьякова. – Оренбург : Изд-во Оренбургского гос. пед. института, 1996. – 188 с. 7. **Разумный В. А.** Драматизм бытия: истоки бесперспективности / В. А. Разумный. – М. : Прометей, 1991. – 166 с. 8. **Петрушин В. И.** Музыкально-эстетическое сознание и уровни его развития у старших школьников / В. И. Петрушин, А. М. Махмудова // Народное образование, 1990, №5. – С. 65 – 87. 9. **Школяр Л. В.** Теория и методика музыкального образования детей: научно-методическое пособие / Л. В. Школяр, М. С. Красильникова, Е. Д. Критская и др. – 2-е изд. – М. : Флинта : Наука, 1999. – 336 с.

Борисова С. В., Плохотнюк О. С. Вплив музичного мистецтва на формування ціннісних орієнтацій молоді.

У статті розглядаються особливості впливу музичного мистецтва на формування ціннісних орієнтацій молоді. Зазначається, що специфіка музичного мистецтва полягає як в здатності здійснювати вплив на психофізіологічний стан людини, так і на її духовний світ, торкаючись усіх сторін свідомості і діяльності особистості. Визначається, що на формування ціннісних орієнтацій молоді у галузі музичної культури сьогодні впливає саме „масова” музична культура, яка є сполучною ланкою між стабільним і мінливим у музичному мистецтві, тому що вона орієнтована на цінності і норми переважної більшості глядачів і слухачів. Традиційне протиставлення масової і фундаментальної музичних культур руйнує загальну культуру суспільства й особливо молоді, тому кращі зразки масової культури повинні доповнювати культуру класичну, адже нестача інформації в одному каналі зв'язку компенсується її надлишком в іншому.

Ключові слова: музичне мистецтво, ціннісні орієнтації, молодь.

Борисова С. В., Плохотнюк О. С. Влияние музыкального искусства на формирование ценностных ориентаций молодёжи.

В статье рассматриваются особенности влияния музыкального искусства на формирование ценностных ориентаций молодёжи. Указывается, что специфика музыкального искусства заключается как в возможности влиять на психофизиологическое состояние человека, так и на его духовный мир, касаясь всех сторон сознания и деятельности личности. Определено, что на формирование ценностных ориентаций молодёжи в сфере музыкальной культуры в наше время влияет именно „массовая” музыкальная культура, являющаяся связующим звеном между стабильным и изменчивым в музыкальном искусстве и ориентированная на ценности и нормы большинства слушателей. Традиционное противопоставление массовой и фундаментальной музыкальных культур разрушает общую культуру общества и особенно молодёжи, поэтому лучшие образцы массовой культуры должны дополнять культуру классическую, ведь нехватка информации в одном канале связи

компенсируется её избытком в другом.

Ключевые слова: музыкальное искусство, ценностные ориентации, молодёжь.

Borysova S. V., Plokhotnyuk O. S. The influence of musical Arts at the formation of valuable orientations of youth.

The features of the influence of musical Arts at the formation of valuable orientations of youth are addressed in the article. It is pointed that the specifics of musical Arts is in the ability to affect both psychophysiological state of man and his moral world, touching from all sides the consciousness of the person and his activity.

Definitely, the formation of valuable orientations of the youth in the musical culture field is influenced the most by mass musical culture that is a connecting link between stable and changeable in musical Arts, and that is focused on values and norms of most listeners. Mass Musical Culture is a specific phenomenon. It's image is formed mainly under the influence of non-music temporary factors, such as fashion, lifestyle, etc.

Not by chance art experts allocate completely different principle of shaped structure in the mass musical styles, genres, special conditions of their performance and perception. The traditional opposition of mass and fundamental musical cultures destroys the general structure of society, especially the youth. That is why the best samples of mass culture should complement the classical culture, because the lack of information in one channel is compensated with excess of the other.

Key words: musical Arts, valuable orientations, youth.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2017 р.

Прийнято до друку 30.02.2017 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. Сбітнева Л. М.

УДК [37.091.212:78.011]-042.66

О. А. Кириченко

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ В РОБОТІ
СТУДЕНТА-МУЗИКАНТА**

Виховання музикантів високої кваліфікації, підготовка молодих спеціалістів до самостійної професійної роботи – головна мета професійних навчальних закладів нашої країни.

Сучасна освіта передбачає обов'язкове оволодіння прийомами самостійного здобування знань та їх наступного використання. Тому